

Освітні вимоги до фармацевтичних працівників в Українських землях Російської імперії у другій половині XIX ст.

Васильєв С.В.

доцент кафедри менеджменту і адміністрування НФаУ, к.ю.н., доцент

Забезпечення охорони здоров'я населення потребує належної організації фармацевтичної справи. Результати діяльності фармацевтичної організації багато в чому залежать від кваліфікації і освітнього рівня персоналу. Розвиток аптечної мережі в українських землях у складі Російської імперії у другій половині XIX ст. є окремим етапом становлення фармацевтичної діяльності в Україні. Тому вивчення історичного досвіду правового регулювання освітніх вимог до фармацевтичного працівника може бути корисним для сучасних менеджерів у сфері фармації.

Проблеми діяльності аптек у Російській імперії висвітлювалися в українській історичній науці. Зокрема, відомі розвідки Т.О. Терещука, Г.І. Розета, В.Д. Отамановського та інших науковців. Висвітленню історичних аспектів становлення та розвитку аптечної мережі в українських землях також присвятили свої праці і фахівці у сфері фармації. Серед цієї категорії досліджень на особливу увагу заслуговують праці Р.В. Богатирьової та З.М. Мнушко.

Нормативно-правову основу діяльності аптек в українських землях Російської імперії у другій половині XIX ст. складали Лікарський статут Зводу законів Російської імперії (далі – Лікарський статут) та циркуляри Медичного департаменту МВС Російської імперії. Р.В. Богатирьова стверджує, що тогочасне законодавство передбачало вимоги до персоналу аптеки, правила придбання, зберігання та реалізації лікарських засобів [1, с. 89].

Відповідно до ст. 458 Лікарського статуту встановлювалися три звання фармацевтичних працівників: аптекарський помічник, провізор та магістр фармації (аптекар) [3, с. 178]. Найнижчим званням фармацевтичного працівника було звання аптечного помічника, а найвищим – магістра фармації.

Отримання чергового звання залежало від отриманої освіти, стажу роботи та складання встановлених іспитів.

Згідно з нормами, закріпленими у ст. ст. 482-486 Лікарського статуту, для складання іспиту на звання аптечного помічника особа повинна була протягом тривалого терміну (від трьох до п'яти років) пройти навчання в якості аптечного учня у приватній (вільній) або державній (казенній) аптеці. Для прийняття аптекарським учнем особа повинна була мати три класи гімназичної освіти, що засвідчувалося відповідним свідоцтвом [3, с. 181–182]. Відповідно до норми, що містилася у п. 93 Циркуляру МВС Російської імперії від 18 вересня 1858 р. № 2345, прийом в аптечні учні обумовлювався укладенням угоди між управляючим аптекою та аптечним учнем або його батьками. Управляючим аптекою надавалася повна свобода відносно умов договорів щодо прийому особи до складу аптекарських учнів. Учня дозволялося залучати до будь-яких підсобних робіт в аптеці. Водночас, управляючий аптекою повинен був навчити учня фармацевтичній справі та підготувати його до успішного складання іспитів на звання аптекарського помічника. У разі виявлення нездатності учня до оволодіння фармацевтичною справою управляючий аптекою повинен був повідомити про це місцевому медичному керівництву протягом року з дня прийому учня до аптеки [2, с. 93].

Як передбачалося ст. 485 Лікарського статуту для допуску до випробування для отримання звання аптекарського помічника аптекарський учень повинен був надати свідоцтво від навчального закладу, з яким його було прийнято до аптеки, та свідоцтво про перебування аптекарським учнем у строк не менше трьох і не більше п'яти років, підписане управляючим аптекою та засвідчене місцевим керівництвом медичного департаменту МВС Російської імперії [3, с. 182]. Зазначимо також, що законодавчі акти того часу встановлювали досить чіткий порядок проведення випробувань на звання аптекарського помічника.

У свою чергу, аптекарський помічник, який виявив бажання екзаменуватися на ступінь провізора, зобов'язаний був надати свідоцтво про

те, що він прослужив у державній (казенній) або приватній (вільній) аптеці три роки, а також свідоцтво про оволодіння у лікарсько-навчальному закладі повним курсом фармацевтичних наук (ст. 489 Лікарського статуту). Аптекаряські помічники вступали до лікарсько-навчальних закладів без іспитів на підставі надання свідоцтва про добру поведінку і наполегливість під час роботи в аптеці. Такі свідоцтва підписувалися аптекарем та місцевим керівництвом медичного департаменту МВС Російської імперії [3, с. 184]. Звання провізора було наступним для фармацевтичного працівника у його кар'єрному зростанні.

Відповідно до ст. 491 Лікарського статуту до предметів, які входили до екзамену для отримання звання провізора, входили мінералогія, ботаніка, зоологія, хімія, фізика та фармакологія [3, с. 186]. Водночас, для отримання звання магістра фармації працівник згідно зі ст. 496 Лікарського статуту повинен був виконати хімічне та судово-хімічне дослідження, а також під наглядом екзаменатора розв'язати хіміко-фармацевтичне та природно-історичне питання [3, с. 190].

Таким чином, законодавство Російської імперії другої половини XIX ст. встановлювало освітні вимоги до персоналу аптеки. Також норми права регламентували порядок просування фармацевтичних працівників кар'єрними східцями та проведення необхідних випробувань для отримання кандидатами наступного кваліфікаційного рівня.

Література:

1. Богатирьова Р. В. Історія фармації України / Р. В. Богатирьова. – Х. : Прапор : Вид-во УкрФА, 1999. – 199 с.
2. Об аптекарских учениках : циркуляр Министерства внутренних дел Российской империи от 18 сентября 1858 г. № 2345 // Сборник законов, правил, наставлений и распоряжений правительства для врачей, фармацевтов, ветеринаров и прочих медицинских чинов / Сост. И. К. Войно. – К. : Типография Е. Я. Фёдорова. – 1871. – С. 93.

3. Свод Законов Российской империи повелением государя-императора Николая Павловича составленный. Устав врачебный. – Т. 13. – СПб. : Тип. Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1857. – 240 с.

О первых женщинах-фармацевтах

Вишневская Л.И., Половко Н.П., Герасимова И.В.

Кафедра аптечной технологии лекарств НФаУ

Фармацевт или аптекарь – это специалист в области лекарственных препаратов. Он умеет не только различать их, но и подбирать, изготавливать. Он знает все об их компонентах, взаимодействии, показаниях и противопоказаниях для применения.

В настоящее время профессия фармацевта ассоциируется у нас с женщиной, но так было не всегда. Длительное время, вплоть до XX века, им не было позволено заниматься врачебной или фармацевтической деятельностью. Время шло и все менялось. XX век стал эпохой женщин-фармацевтов.

Ключевые слова: фармацевт, женщина-фармацевт, история фармации.

Вишневська Л.І., Половко Н.П., Герасимова І.В. Про перших жінок-фармацевтів.

Фармацевт або аптекар – це спеціаліст в галузі лікарських препаратів. Він вміє не лише розрізняти їх, але й підбирати, виготовляти. Він знає все про їх компоненти, взаємодію, показання та протипоказання для застосування.

В наш час професія фармацевта асоціюється у нас з жінкою, але так було не завжди. Довгий час, до XX століття, їм не було дозволено займатися лікарською та фармацевтичною діяльністю. Час йшов та все мінялося. XX століття стало епохою жінок-фармацевтів.

Ключові слова: Фармацевт, жінка-фармацевт, історія фармации.

Vyshnevskaya L.I., Polovko N.P., Herasymova I.V. About the first women pharmacists.